

Iepirkumu uzraudzības
birojs

APSTIPRINĀTS: 03.08.2020.

Ieteikumi pasūtītājiem, sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem un finansējuma saņēmējiem tirgus izpētes veikšanā

Praksē tirgus izpētes un attiecīgi iepirkuma plānošanas posmam bieži vien tiek pievērsta nepienācīga uzmanība, tomēr pasūtītājiem, sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem un finansējuma saņēmējiem (turpmāk – Pasūtītājs) ir pienākums veikt tirgus izpēti un noteikt paredzamo līgumcenu, lai nodrošinātu valsts un pašvaldības, kā arī Eiropas Savienības fondu vai Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksimāli samazinot risku, un lai izvēlētos atbilstošu iepirkuma procedūras veidu.

Tirgus izpēte un līgumcenas priekšizpēte veicama jebkurā iepirkumā, tostarp arī iepirkumos, kuru paredzamā līgumcena nesasniedz sliekšni, no kura Pasūtītājam iestājas pienākums piemērot publisko iepirkumu jomas regulējumu, līdz ar to atkarībā no paredzamās līgumcenas, var atšķirties izmantojamās tirgus izpētes metodes, ko Pasūtītājs attiecīgi nosaka savā iekšējā kārtībā (tie Pasūtītāji, kas nav Publisko iepirkumu likuma un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma subjekti, to var noteikt savā iekšējā kārtībā, ja tāda ir izstrādāta).

Iepirkumu uzraudzības birojs sniedz informāciju un ieteikumus par tirgus izpētes un līgumcenas priekšizpētes veikšanas nepieciešamību un iespējamajiem avotiem to veikšanas un dokumentēšanas nodrošināšanai.

I Tirgus izpētes tiesiskais pamatojums

- Tirgus izpētes procesā tiek apzinātas iespējas iegādāties nepieciešamos un finansiālajām iespējām atbilstošos pakalpojumus, piegādes un būvdarbus. Tam, kā tieši tiek definēta priekšizpēte, t.i., kā līgumcenas priekšizpēte vai kā tirgus izpēte, nav izšķirošas nozīmes, ņemot vērā, ka līgumcenas priekšizpēte jebkurā gadījumā ir veicama kopā ar tirgus izpēti.

- Pasūtītāja pienākums veikt priekšizpēti (tirgus izpēti) izriet no Publisko iepirkumu likuma (turpmāk – PIL) 2. pantā un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma (turpmāk – SPSIL) 2. pantā noteiktā mērķa, proti, nodrošināt pasūtītāju, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju un publisko personu līdzekļu efektīvu izmantošanu. Atbilstoši PIL 11. panta (SPSIL – 14. panta) regulējumam Pasūtītājam ir pienākums noteikt paredzamo līgumcenu, lai izvēlētos atbilstošu iepirkuma veidu un piemērojamo procedūru. Vienlaikus tiek paredzētas tiesības Pasūtītājam saņemt konsultācijas no neatkarīgiem ekspertiem vai iestādēm, kā arī piegādātājiem; šīs tiesības izriet no PIL 18. panta trešās daļas (SPSIL – 22. panta trešās daļas). Tomēr minētās konsultācijas var izmantot iepirkuma plānošanā un sagatavošanā, ja tās neierobežo konkurenci un nepārkāpj vienlīdzīgas attieksmes un caurskatāmības principus¹. Lai

¹ Papildus PIL 18. panta ceturtdaļa (SPSIL – 22. panta ceturtdaļa) paredz, ka gadījumā, ja kandidāts vai pretendents, vai juridiskā persona, kas ir saistīta ar kandidātu vai pretendentu, konsultēja Pasūtītāju vai citādi iesaistījās iepirkuma sagatavošanā, Pasūtītājs nodrošina, ka attiecīgā kandidāta vai pretendenta dalības dēļ iepirkumā netiek ierobežota konkurence, paziņojot citiem kandidātiem un pretendentiem būtisku informāciju, kura tika sniegta, kandidātam vai pretendentam iesaistoties iepirkuma sagatavošanā, vai kura izriet no šādas iesaistīšanās, un nosakot atbilstošu termiņu piedāvājumu iesniegšanai.

izvairītos no iespējama interešu konflikta turpmākajā iepirkuma īstenošanas gaitā, iespēju robežās ieteicams izvēlēties nozares asociāciju vai sabiedrisko organizāciju ekspertu konsultācijas, nevis konkrētu pretendentu pārstāvju iesaisti, tādējādi samazinot iespēju tam, ka kāds no tirgus dalībniekiem nevarēs piedalīties iepirkumā iespējama interešu konflikta dēļ.

- Nepieciešamība dokumentēt paredzamās līgumcenas noteikšanas procesu izriet gan vispārīgi no PIL un SPSIL mērķiem un regulējuma par paredzamās līgumcenas noteikšanu, gan Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma regulējuma, gan iestādes pienākuma pamatot tās pieņemtos lēmumus saistībā ar finanšu izlietojumu. Finanšu izlietojuma pamatojums īpaši jāņem vērā Eiropas Savienības fondu projektos atbilstoši Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.—2020. gada plānošanas perioda vadības likuma 18. panta pirmās daļas 8. punkta regulējumam; tāpat līdzīgs regulējums ir iekļauts Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumentu vadības tiesiskajā regulējumā.

- Informācija un ieteikumi par tirgus izpēti ir attiecināmi uz PIL un SPSIL paredzētajām iepirkuma procedūrām, iepirkumiem, kas ir veikti saskaņā ar PIL 9. pantu jeb t.s. mazajiem iepirkumiem, PIL un SPSIL 2. pielikumā minēto pakalpojumu iepirkumiem, kā arī procedūrām, kas veiktas saskaņā ar noteikumiem par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem (Ministru kabineta 2017. gada 28. februāra noteikumi Nr. 104 „Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem”).

- Ja saņemts Eiropas Savienības fondu vai Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļu finansējums, Pasūtītājs ir tiesīgs nedokumentēt tirgus izpēti, ja iepirkuma paredzamā līgumcena nepārsniedz 1000 *euro* bez PVN (neatkarīgi no tā, vai PVN saskaņā ar projekta īstenošanas nosacījumiem ir attiecināmās vai neattiecināmās izmaksas). Ja iepirkuma paredzamā līgumcena pārsniedz 1000 *euro* bez PVN, tirgus izpēti nepieciešams dokumentēt, vienlaikus tirgus izpēte varētu netikt dokumentēta gadījumā, ja Pasūtītājs ir secinājis, ka tirgus dalībnieku skaits ir nepietiekams, lai būtu objektīvi iespējams veikt tirgus izpēti, tomēr šādā gadījumā Pasūtītājam jāspēj sniegt attiecīgu pamatojumu (ja pārbaudes veicējs to šaubu gadījumā ir pieprasījis) par apstākļiem, kādēļ tirgus izpēte nav veikta un Pasūtītājam jebkurā gadījumā saglabājas pienākums noteikt paredzamo līgumcenu.

Minētās tiesības attiecas uz gadījumiem, ja kādos citos dokumentos, kas ir saistoši Pasūtītājam konkrēta projekta īstenošanai, nav paredzēts cits – zemāks – sliekšnis, kuru sasniedzot jāveic dokumentēta tirgus izpēte.

Attiecībā uz tādu iepirkuma līgumu noslēgšanu projektu ietvaros, kuru finansējums nav saistīts ar Eiropas Savienības fondu vai Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļiem, Pasūtītājs savā iekšējā kārtībā var paredzēt citu saprātīgu (tas ir, tādu, kas nodrošina līdzekļu efektīvu izmantošanu) dokumentētas tirgus izpētes veikšanas sliekšni.

II Tirgus izpētes metodes

- Veicot tirgus izpēti, Pasūtītājam ir jāizvērtē un jāņem vērā tādi faktori kā:

1) **Pasūtītāja vajadzība** (definējot galvenās prasības pakalpojuma, piegādes vai būvdarbu līguma izpildei, t.i., *kas, kādā daudzumā, ar kādām īpašībām, kādā kvalitātē un kad ir vajadzīgs, galvenokārt uzmanību pievēršot iepirkuma priekšmeta definēšanai iespēju robežās nosakot gan kvalifikācijas, gan tehniskās specifikācijas prasības, darba apjomus, termiņus un citu svarīgu informāciju, kas var ietekmēt paredzamo līgumcenu*);

Kvalitatīvu kvalifikācijas un tehnisko specifikāciju izstrāde ir būtiska līguma izpildei un vēlamā rezultāta sasniegšanai!

- 2) **Pasūtītājam pieejamie finanšu resursi (visu finansējuma avotu konstatēšana);**
- 3) **tirgus piedāvājums** (tirgus cenu un izmaksu konstatēšana);
- 4) **potenciālais piegādātāju loks**, kas var piedalīties iepirkumā.

• Iespējamie avoti, ar kuriem Pasūtītājs var iepazīties, veicot tirgus izpēti **piegāžu un pakalpojumu līgumu** gadījumā:

1) **sarakste** (jebkādā formā) **ar vismaz trim piegādātājiem** (kuriem ir tāda kvalifikācija, kas pēc iespējas līdzinās tai kvalifikācijai, ko Pasūtītājs ir paredzējis izvirzīt pretendenta iepirkuma ietvaros), lūdzot sniegt informatīvu piedāvājumu par iespējamajām izmaksām, vienlaikus norādot, kādā veidā un termiņā Pasūtītājs vēlas saņemt informatīvo piedāvājumu.

Lai piegādātāja norādītā cena būtu ticama, Pasūtītājam (atkarībā no līguma veida un specifikas) nepieciešams rakstiski informēt piegādātāju par būtiskajiem līguma nosacījumiem, kā arī sniegt piegādātājiem pēc iespējas sīkāku informāciju par iepirkuma priekšmeta tehniskajām prasībām.

Tādu ekspertu, lektoru u.tml. kapacitātes pakalpojumu iepirkumos, kur iepirkuma priekšmets ir specifisks un grūti salīdzināms, nosakot paredzamo līgumcenu, Pasūtītājs var lūgt norādīt pakalpojuma stundas likmi;

2) **telefoniska** piegādātāju **aptauja**, sniedzot piegādātājam informāciju par būtiskajiem līguma nosacījumiem;

3) piegādātāju komercinformācija **tīmekļa vietnēs**;

4) **tiešsaistes aptauja**, paredzot noteiktu aizpildīšanas laiku, kas izveidota un nosūtīta piegādātājiem, ņemot vērā konkrēto vajadzību;

5) **brošūras, bukleti, katalogi** u.c. veida dokumenti, kuros ir ietverti piegādātāju piedāvājumi;

6) neatkarīga **eksperta atzinums** par iespējamām izmaksām. Tāpat, ņemot vērā konkrētā iepirkuma sarežģītību, vērtējams jautājums par dažādu specializācijas jomu ekspertu iesaisti;

7) paša **Pasūtītāja uzkrātā informācija, pieredze** vai **iepriekš veiktā izpēte** par iespējamām izmaksām un iespējamiem piegādātājiem;

8) publiski pieejamā informācija par **citū Pasūtītāju noslēgto līdzīgu piegāžu vai pakalpojumu līgumu izmaksām**, ietverot arī sadarbību un komunikāciju ar citiem Pasūtītājiem, kam nesen ir bijis noslēgts līdzīgs piegādes vai pakalpojumu līgums;

9) **apspriedes ar piegādātājiem** rīkošana (PIL 18. panta otrā daļa un SPSIL 22. panta otrā daļa), lai sagatavotu iepirkumu un informētu piegādātājus par iepirkuma plānu un prasībām, attiecīgi apspriedē uzklautot iespējamo tirgus dalībnieku viedokli. Piemēram, attiecībā uz tādām iepirkuma procedūrām, kur sākotnēji nav iespējams definēt standarta prasības un iespējams iepirkuma procedūrā ir iespējami inovatīvi risinājumi.

*! Šādas apspriedes rīkošana ir vēlama, vienlaikus apspriedes rīkošanas gadījumā jāievēro **diskriminācijas aizlieguma, vienlīdzīgas attieksmes un caurskatāmības principi**. Tāpat rūpīgi jāvērtē arī PIL 18. panta ceturtajā daļā (SPSIL – 22. panta ceturta daļa) noteiktais attiecībā uz iepriekšēju iesaisti un interešu konfliktu. Proti, Eiropas Komisija ir norādījusi, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK 41. panta noteikumi ir saprotami plaši un attiecas uz jebkuru situāciju, kad tirgus dalībnieks ir iepriekšēji iesaistījies. Iepirkumu uzraudzības birojs minētā sakarā vērš uzmanību uz Iepirkumu uzraudzības biroja tīmekļvietnē publicēto skaidrojumu “Interesu konflikta aktuālie jautājumi publiskajos iepirkumos”, kurā analizēti arī piegādātāja iepriekšējās iesaistīšanās būtiski aspekti un sniegts Eiropas Komisijas viedoklis tieši izslēgšanas noteikumu sakarā.*

!! Arī 2. – 9. piemērā minētajos gadījumos ieteicams iegūt informāciju par vismaz trim piegādātājiem.

!!! Ja Pasūtītājam nav iespējams iegūt informāciju par vismaz trim piegādātājiem gadījumā, ja nepieciešamajam pakalpojumam vai precei ir īpašs raksturs un to sniedz viens vai divi preču vai pakalpojuma sniedzēji, Pasūtītājam ir jāsniedz attiecīgs pamatojums, aprakstot šī pakalpojuma vai preces īpašo raksturu un cenu, kā arī norādot konkrētus preces vai pakalpojuma sniedzējus.

• Iespējamie avoti, kurus Pasūtītājs papildus var izmantot, veicot tirgus izpēti būvdarbu līguma gadījumā:

- 1) būvprojekta **tehniski ekonomiskais pamatojums***;
- 2) sertificēta speciālista sagatavots **izmaksu aprēķins atbilstoši LBN 501/17²***.
- 3) būvdarbu, kuriem netiek izstrādāts tehniskais projekts – sertificēta speciālista veikta **objekta novērtējuma rezultātā sagatavots aprēķins (tāme)***.

**Ja minētais dokuments ir vecāks par 12 mēnešiem, iepirkuma komisija vai tās pieaicināts eksperts aktualizē dokumentu, izmantojot, piemēram, statistikas datus noteiktos koeficientus par būvdarbu un būvmateriālu cenu sadārdzinājumu vai samazinājumu;*

• Eiropas Savienības fondu vai Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta līdzekļu projektos, ja tirgus izpēte jau veikta, sagatavojot projekta iesniegumu, atsevišķi tirgus izpēti veikt nav nepieciešams. Gadījumos, kad iepirkums tiek izsludināts, lai iepirktu tādas priekšmetus/ būvdarbus/ pakalpojumus un par tādu pašu cenu, kāda iekļauta projekta iesniegumā, t.i., projekta iesniegumā minētās izdevumu pozīcijas ir tikušas detalizēti atrunātas, nav nepieciešams veikt tirgus izpēti, t.sk. līgumcenas priekšizpēti, jo uzskatāms, ka tā ir veikta, sagatavojot projekta iesniegumu (šajā gadījumā Pasūtītājam nav jāpierāda tirgus izpētes veikšana).

! Minētais nav attiecināms uz gadījumiem, kad iepirkums tiek veikts ar ievērojamu laika nobīdi (vairāk kā 24 mēneši) no projekta iesnieguma sagatavošanas brīža, kā arī gadījumiem, kad iepirkums tiek veikts tādu priekšmetu/ būvdarbu/ pakalpojumu iegādei, kas atšķiras vai nav bijuši skaidri definēti projekta iesniegumā, kā arī gadījumos, kad iepirkums tiek veikts par citu cenu, nekā tā ir plānota projekta iesnieguma izdevumu pozīcijās.

• Gadījumos, kad iepirkums tiek veikts, izmantojot Elektronisko iepirkumu sistēmu (e-katalogu apakšsistēmu), līgumcenas priekšizpēti var neveikt, taču, lai noteiktu iepirkuma priekšmetu, tā īpašības un pamatotu tā izvēli, nepieciešams nodrošināt tirgus izpēti kādā no šajā skaidrojumā minētajiem dokumentēšanas veidiem. Savukārt gadījumos, kad Pasūtītājs iepirkumu veic ārpus Elektronisko iepirkumu sistēmas, piemēram, atbilstoši PIL 17. panta desmitās daļas 2. punktā noteiktajam, tas, lai pierādītu, ka ārpus Elektronisko iepirkumu sistēmas ir iespējams iegādāties līdzvērtīgu pakalpojumu par zemāku cenu, vienu darbdienu pirms iepirkuma līguma noslēgšanas fiksē Elektronisko iepirkumu sistēmas piedāvāto līgumcenu attiecīgajam pakalpojumam, izdrukājot informāciju par attiecīgā pakalpojuma cenu no Elektronisko iepirkumu sistēmas.

• Veidi, kā **dokumentēt** tirgus izpētes veikšanu, var būt atšķirīgi atkarībā no iepirkuma priekšmeta, iepirkuma metodes, subjekta veida, jomas u.c. apstākļiem. Turpmāk uzskaitīto tirgus izpētes dokumentēšanas veidu saraksts nav izsmeļošs, ņemot vērā, ka, nosakot konkrētu dokumentu kopumu pietiekamu liecību par tirgus izpētes veikšanu gūšanai, pastāvētu risks, ka netiek dokumentēti atsevišķi būtiski izmaksas veidojoši aspekti, kā arī nevarētu tikt izslēgta situācija, ka atkarībā no iepirkuma specifikas ar noteikto dokumentu apjomu var netikt

² Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 239 „Noteikumi par Latvijas būvnormatīvu LBN 501-17 „Būvizmaksu noteikšanas kārtība””

nodrošinātas pietiekamas liecības par veikšanu. Attiecīgi Pasūtītājam ir jāņem vērā, ka tam jebkurā gadījumā ir jānodrošina, lai tirgus izpētes procesu būtu iespējams izsekot un pamatot.

• Iespējamie tirgus izpētes dokumentēšanas veidi:

1) sarakstes ar piegādātājiem **izdrukās** (gan Pasūtītāja sūtītā informācija, gan piegādātāju sniegtās atbildes);

2) ja ir veikta telefonaptauja – **protokols, apkopojums vai cits dokuments brīvā formā (piemēram, saskaņā ar iestādes iekšējo iepirkumu veikšanas kārtību)**, kurā tiek norādīts reģistrētais telefonsarunas laiks, telefona numurs, piegādātāja vārds un uzvārds (nosaukums, ja piegādātājs ir juridiska persona), piedāvātā cena, piedāvājuma iesniegšanas datums, ja tas nesakrīt ar veiktās telefonsarunas datumu, kā arī apliecinājums, ka piegādātājs ir informēts par būtiskākajiem līguma izpildei izvirzītajiem nosacījumiem;

3) ja tirgus izpēte veikta, izmantojot internetā publiski pieejamos piegādātāju komercpiedāvājumus – **izdrukās no tīmekļa vietnes**, kurā piedāvājumi ievietoti. Izdrukai jāsaturs norāde uz aplūkotās tīmekļa vietnes adresi, datumu un laiku;

4) **brošūras, bukleti, katalogi** u.c. veida dokumenti, kuros ir ietverta informācija par preces vai pakalpojuma cenu un tehniskajiem parametriem;

5) neatkarīga **eksperta slēdziens** vai **atzinums** par iespējamām izmaksām, vienlaikus slēdzienā vai atzinumā norādot eksperta vārdu, uzvārdu, amatu, sertifikāta nr. (ja attiecināms);

6) **Pasūtītāja vai citu Pasūtītāju uzkrātā informācija, pieredze vai iepriekš veiktā izpēte** par iespējamām izmaksām, kas ir **attiecīgi dokumentēta**;

7) atbildīgā darbinieka **atskaite (ziņojums)** vai **iepirkuma komisijas protokols** ar attiecīgās situācijas izvērtējumu;

8) ja tiek paredzēts **būvdarbu iepirkums** – skatīt šajos ieteikumos iepriekš minētos piemērus attiecībā uz tirgus izpētes avotiem būvdarbu līguma gadījumā;

9) **tiešsaistes aptaujas** gadījumā saglabāts aptaujas fails un saņemtie aptaujas rezultāti, fiksējot arī laiku un datumu;

10) **dokumentēta apspriede ar piegādātājiem** (protokols, audio ieraksts).

Tirgus izpētes rezultātā Pasūtītājs, lai nodrošinātu tirgus izpētes norises un ar to saistītās dokumentācijas caurskatāmību un izsekojamību, var sagatavot, piemēram, noslēguma ziņojumu, ietverot visus tirgus izpēti pamatojošos dokumentus, un uzglabāt to atbilstoši Pasūtītāja lietu nomenklatūrai.

Iepirkumu uzraudzības birojs vienlaikus vērš uzmanību un aicina iepazīties ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas jeb OECD (angliski – Organisation for Economic Co-operation and Development) izstrādāto kopsavilkumu „Market Analysis, Preliminary Market Consultations, and Prior Involvement of Candidates/Tenderers”³, kurā apkopotas rekomendācijas tirgus izpētei, kā arī Eiropas Komisijas sagatavotos norādījumus publiskā iepirkuma speciālistiem „PUBLIC PROCUREMENT GUIDANCE FOR PRACTITIONERS FEBRUARY 2018 on avoiding the most common errors in projects funded by the European Structural and Investment Funds”⁴.

³ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/good_practices/GP_fiche_22.pdf

⁴

https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/public_procurement/2018/guidance_public_procurement_2018_en.pdf